

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING

Ny grundskolelag

1993-94

nr 15

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar en ny grundskolelag som ersätter den gällande grundskollagen.

I syfte att öka kommunernas självbestämmanderätt i frågor som rör grundskolan föreslår landskapsstyrelsen dels en övergång från centraliserad till decentraliserad styrning av grundskolväsendet dels en möjlighet för kommunerna att decentralisera beslutsfattandet inom kommunen.

Landskapsstyrelsen har eftersträvat flexibla bestämmelser så att de enskilda kommunernas och skolornas förutsättningar skall kunna beaktas genom individuella lösningar.

Landskapsstyrelsen förelår att den ökande internationaliseringen i samhället beaktas dels genom att skolorna får en möjlighet att erbjuda eleverna språkundervisning i ett tidigare skede och undervisning i flera språk dels genom en möjlighet att använda främmande språk i den vanliga undervisningen.

Landskapsstyrelsen föreslår att undervisningsspråket i grundskolan försättningsvis skall vara svenska, trots den möjlighet att besluta annorlunda som den nya självstyrelselagen ger.

Landskapsstyrelsen har i sitt förslag tillvaratagit de ökade möjligheterna att tillämpa en utbildningspolitik som beaktar de åländska förhållandena, som den nya självstyrelselagens bestämmelser om lagstiftningsbehörigheten i frågor som rör utbildning och om landskapets finansiering ger.

Landskapsstyrelsen föreslår att enskilda personer och sammanslutningar skall kunna inrätta skolor som har en särskild inriktning eller som följer en internationellt känd pedagogik, som ett komplement till grundskolan.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ALLMÄN MOTIVERING	1
1. Lagstiftningsbehörigheten	1
2. Gällande bestämmelser	1
3. Landskapsstyrelsens förslag	1
3.1. Syften med förslaget	1
3.2. Grundskolans regelverk	2
4. Förslagets organisatoriska verkningar	3
5. Förslagets ekonomiska verkningar	3
6. Beredningsarbetet	4
DETALJMOTIVERING	5
LAGTEXT	24

ALLMÄN MOTIVERING

1. Lagstiftningsbehörigheten

Enligt den nya självstyrelselagen, som trädde i kraft den 1 januari 1993, har landskapet lagstiftningsbehörighet i alla frågor som rör undervisning. Detta innebär att landskapet nu har lagstiftningsbehörighet även beträffande den allmänna läroplikts-åldern.

De ändrade bestämmelserna om landskapets ekonomi i den nya självstyrelselagen, enligt vilka landskapet erhåller en klumpsumma som lagtinget kan fördela oberoende av rikets budget, medför ökade möjligheter för landskapet att utveckla och tillämpa en utbildningspolitik som utgår från förhållandena i landskapet.

2. Gällande bestämmelser om grundskolan

Bestämmelser om grundskolan finns i dag i en grundskollag (18/88) och en grundskolförordning (21/88) för landskapet Åland. Bestämmelserna uppfyller inte de krav på flexibilitet och decentralisering som ställs i dagens samhälle och beaktar inte tillräckligt den utökade lagstiftningsbehörigheten och den tilltagande internationaliseringen.

3. Landskapsstyrelsens förslag

3.1. Syften med förslaget

Landskapsstyrelsen anser det viktigt att landskapet tillvaratar de möjligheter att utveckla en åländsk utbildningspolitik för grundskolan som den fullständiga lagstiftningsbehörigheten i utbildningsfrågor och den utökade finansiella självbestämmanderätten ger. Då detta görs skall de åländska särförhållandena men även aktuella trender på utbildningsområdet i övriga Norden beaktas.

Sådana bestämmelser i den gällande grundskollagstiftningen som inte behövs för en ändamålsenlig skötsel av skolväsendet föreslås inte intagna i den nya lagen. En decentralisering av beslutanderätten, dels mellan kommunerna och landskapet dels inom kommunen, föreslås där detta är möjligt.

Det utökade internationella samarbetet och den pågående europeiska integrationen påverkar det åländska samhället på många sätt. De internationella kontakterna medför att goda språkkunskaper krävs såväl av den som vill verka i landskapet som av den

som vill tillgodogöra sig de utökade möjligheterna att studera och arbeta utanför landskapet. Landskapsstyrelsen anser det därför viktigt att grundskolelevernas möjligheter att läsa tyska och franska vid sidan av finska och engelska ökar. Med anledning av internationaliseringen föreslås även en möjlighet att vid viss inriktning av undervisningen använda ett annat undervisningsspråk än elevernas modersmål, trots att undervisningsspråket i de åländska grundskolorna fortsättningsvis föreslås vara svenska.

För att möjliggöra grundskolor som har en särskild inriktning på till exempel estetiska ämnen eller som verkar enligt en särskild pedagogisk inriktning, såsom Steinerpedagogiken, föreslår landskapsstyrelsen att det skall finnas en möjlighet att inrätta så kallade ersättande skolor. De ersättande skolorna skall utgöra ett komplement till grundskolan och följa den allmänna läroplanen för denna om inte landskapsstyrelsen godkänner en egen läroplan för skolan.

3.2. Grundskolans regelverk

Landskapsstyrelsens föreslår att den bindande normgivningen från landskapets sida i frågor som rör grundskolan inskränks och att kommunernas bestämmanderätt istället förstärks, vilket är förenligt med de allmänna principerna inom landskapsförvaltningen. Detta innebär att avvikelser mellan de olika kommunerna och skolorna blir möjliga i större utsträckning än tidigare. Landskapsstyrelsen föreslår dock att de centrala bestämmelserna om grundskolan fortsättningsvis fattas av lagtinget eller landskapsstyrelsen, vilket garanterar att dessa bestämmelser är lika i hela landskapet.

Landskapsstyrelsen föreslår att grundskolans regelverk byggs upp enligt följande.

BESLUTANDERATT	FÖRFATTNING	
LAGTINGET	GRUNDSKOLELAG - centrala bestämmelser om grundskolans uppbyggnad, förvaltning och verksamhet	KOMMUNALLAG - bestämmelser om kommunens allmänna administration och om tjänstemännen och timlärarna i grundskolan
LANDSKAPSSTYRELSEN	GRUNDSKOLEFÖRORDNING - nödvändiga detaljbestämmelser om tillämpningen av lagen	LÄROPLAN - mål och innehåll för grundskolans verksamhet - anvisningar om hur verksamheten skall genomföras och utvecklas
KOMMUNEN	TJÄNSTESTADGA - bestämmelser om kommunens allmänna administration och om tjänstemännen och timlärarna i grundskolan	SKOLSTADGA - de allmänna grunderna för grundskolans verksamhet
GRUNDSKOLAN	ARBETSPLAN - bestämmelser om det dagliga arbetet i skolan	

4. Förslagets organisatoriska verkningar

Kommunerna föreslås vara ålagda en skyldighet att erbjuda kommunens samtliga läropliktiga barn en möjlighet att fullgöra sin läroplikt i kommunens grundskola. Landskapsstyrelsen anser dock att endast en övergripande reglering av kommunernas administration och förvaltning av grundskolan skall ske i grundskolelagen. I övrigt bör kommunerna ha rätt att anpassa administrationen och förvaltningen efter respektive kommuns behov och möjligheter samt fritt samarbeta med andra kommuner i de flesta frågor som rör grundskolan.

5. Förslagets ekonomiska verkningar

Det föreslagna språkprogrammet kan innebära utökade kostnader för kommunerna om det följs i sin helhet. Eftersom programmet är valfritt för kommunerna kan kommunerna dock anpassa språkprogrammet i kommunens grundskolor efter de ekonomiska resurserna i kommunen.

De ersättande skolorna som föreslås kunna finnas ökar i viss mån kommunens

utgifter för grundskolan i de fall då skolornas verksamhet finansieras av kommunen.

De krav på en ekologisk verksamhet i grundskolan som föreslås kan innebära sänkta kostnader för kommunerna genom en ökad återanvändning, energibesparing och kompostering samt ett minskat bruk av engångskärl- och förpackningar.

Det nya landskapsandelssystemet, genom vilket kommunerna tilldelas klumpsummor att fördela enligt vad som är mest ändamålsenligt för respektive kommun, och den avreglering av bestämmelserna som reglerar kommunernas förvaltning som föreslås, ökar kommunernas möjligheter att påverka kostnaderna för grundskolan.

6. Beredningsarbetet

Landskapsstyrelsen tillsatte i juni 1992 en arbets- och referensgrupp för utarbetande av en ny grundskolelag. Gruppen presenterade sitt förslag till ny grundskolelag i mars 1993, varefter förslaget skickades på remiss till kommunerna, kommunalförbunden, Ålands Lärarförening r.f, fackföreningarna, hem- och skolföreningarna, Ålands Lyceum, Handikapprådet, Ålands prosteri och Steinerpedagogikens vänner r.f. Yttrandena har beaktats vid landskapsstyrelsens slutliga beredning av lagförslaget.

DETALJMOTIVERING

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § *Uppbyggnad* Grundskolan föreslås fortsättningsvis omfatta nio årskurser. Indelningen föreslås dock ändrad så att mellanstadiet slopas och lågstadiet istället omfattar de sex första årskurserna. Ändringen motiveras av att indelningen av årskurserna 1-6 i dag saknar praktisk betydelse då undervisningen fram till årskurs sju i huvudsak sker enligt samma principer och handhas av lärare med samma utbildning. Benämningen mellanstadium för årskurserna 4-6 skapar dessutom begreppsförvirring eftersom benämningen i riket avser den allmänbildande utbildning som ges i gymnasiet samt den grundläggande yrkesutbildning som ges i yrkesläroanstalterna. En indelning av grundskolan i endast två stadier motiveras även av situationen i de nordiska länderna, av vilka Danmark och Island helt saknar en stadiindelning av grundskolan och Norge och Finland delar in grundskolan så att de sex första årskurserna bildar ett stadium och de tre sista ett stadium. I Sverige diskuteras för närvarande en övergång från tre stadier till att grundskolan delas upp så att de fem första årskurserna bildar ett stadium och de fyra sista ett stadium. I en övervägande del av de övriga europeiska länderna, däribland Tyskland, Frankrike, Spanien och Storbritannien, delas den grundläggande skolutbildningen upp i två stadier.

För barn med olika former av handikapp eller med speciella svårigheter eller behov skall det fortsättningsvis kunna finnas specialklasser som kan sammanföras till en specialskola om det är ändamålsenligt för undervisningen och eleverna.

Landskapsstyrelsen anser att en reglering av förskolan inte skall ingå i grundskolelagen, men har för avsikt att i en framställning med förslag till ny barnomsorgslag föreslå att rätten att gå i förskola skall omfatta samtliga sexåringar i landskapet. Trots avsaknaden av en uttrycklig reglering i frågan anser landskapsstyrelsen att ett nära samarbete mellan förskolan och grundskolan är nödvändigt för att barnens övergång från barnomsorg till grundskola skall ske så smidigt som möjligt.

2 § *Mål* Grundskolan skall fortsättningsvis ge en allmänbildande utbildning som skall utgöra en grund för fortsatt utbildning. Landskapsstyrelsen betonar att alla barn i landskapet, oberoende av eventuella handikapp och geografisk hemvist, skall ha samma rätt till grundskoleundervisning. Detta innebär en skillnad jämfört med nuvarande bestämmelser enligt vilka gravt utvecklingsstörda inte omfattas av läroplikten.

Landskapsstyrelsen har konkretiserat målen för grundskolan och lyft fram det som uppfattas såsom viktigt i vårt samhälle. I gällande grundskollag betonas grundskolans uppgift som givare och elevens som mottagare av kunskap. Landskapsstyrelsen anser att grundskolans uppgift istället skall vara att ge eleverna möjligheter att själva aktivt inhämta kunskaper och färdigheter med hjälp av vilka de kan utvecklas harmoniskt och allsidigt. En allsidig utveckling kräver att grundskolan i sin undervisning beaktar

elevernas ålder och mognad samt deras individuella behov och förutsättningar. Dessutom skall elevernas emotionella, sociala, fysiska och kognitiva behov tillgodoses i samma utsträckning.

Grundskolan skall verka i nära samarbete med elevernas hem och tillsammans med föräldrarna stöda elevernas utveckling till skapande och initiativrika människor som är öppna för förändringar. Stödet skall avse elevernas utveckling både som enskilda människor och som samhällsmedlemmar. Grundskolan skall också hjälpa eleverna att bygga upp en stark tilltro till sin egen förmåga.

De speciella förhållanden som råder på Åland, särskilt självstyrelsen och dess bakgrund, demilitariseringen och kulturen, skall ges en central plats i undervisningen. Grundskolans verksamhet skall dessutom utformas i överensstämmelse med demokratiska värderingar samt främja fredsvilja och förståelse för andra kulturer och för Ålands förhållande till övriga delar av världen. Verksamheten skall fungera enligt principerna om människors lika värde vilket omfattar även jämställdhet mellan könen.

Miljöfrågorna är centrala i vårt samhälle och skall även vara det i grundskolan. Kunskaper om samspelet i naturen skall ha en framskjuten plats i undervisningen och skolan skall bidra till ett ekologiskt uthålligt samhälle. Eleverna skall göras medvetna om miljöproblemen och ansvaret för såväl den lokala som den globala miljön skall betonas. Skolan skall i undervisningen och genom att föregå med goda exempel i de vardagliga rutinerna, till exempel genom kompostering, sortering av avfall, energibesparing och användning av miljövänliga produkter, motivera eleverna att leva miljövänligt.

3 § Huvudmannaskap och allmän ledning Grundskolan skall fortsättningsvis vara en helt kommunal angelägenhet. Kommunerna är skyldiga att ordna grundskoleundervisning för samtliga barn i kommunen som är läropliktiga. Skyldigheten omfattar således också utvecklingsstörda barn. För barn som av annan än tillfällig sjukdom är förhindrade att gå i skolan skall hemkommunen ordna undervisning som med beaktande av omständigheterna är ändamålsenlig för eleven.

Kommunen kan fullgöra sin skyldighet genom att samarbeta med andra kommuner, till exempel så att två kommuner har ett gemensamt skoldistrikt. Detta innebär antingen att en del av eleverna i en kommun går i en annan kommuns grundskola eftersom skolvägen i hemkommunen skulle bli oskäligt lång eller att två kommuner upprätthåller en gemensam grundskola. Kommunen kan även utnyttja andra skolor än den kommunala grundskolan. Sådana skolor är till exempel specialskolor för hörsel- och synskadade barn, vilka även kan vara belägna utanför landskapet, samt de ersättande skolorna som regleras i kapitel 7.

Landskapsstyrelsen skall fortsättningsvis sköta den allmänna ledningen och utvecklingen av grundskolan samt övervaka verkställigheten av grundskolelagen. Den allmänna ledningen av grundskolan omfattar även övervakning av skolverksamheten.

4 § *Skoldistrikt* Distriktsindelningen regleras mycket detaljerat i gällande lag och förordning. I enlighet med grundskolans karaktär av kommunal angelägenhet föreslår landskapsstyrelsen nu att kommunerna själva, förslagsvis i skolstadgan, skall få bestämma hur en eventuell distriktsindelning skall ske. En vidsträckt kommunal självbestämmanderätt i denna fråga motiveras även av landskapsandelsreformen enligt vilken kommunerna får en klumpsumma som de kan fördela på det sätt som är mest ändamålsenligt för respektive kommun. Såsom allmänna villkor för en distriktsindelning ställs att det i varje distrikt finns endast en skola och att elevernas skolväg inte är för tung. Om det är ändamålsenligt för alla parter kan flera kommuner ha ett gemensamt skoldistrikt.

Landskapsstyrelsen anser att vissa villkor för inrättande av lärartjänster och grundande av grundskolor bör ställas av pedagogiska skäl och med hänsyn till elevernas bästa. Avsikten är att sådana bestämmelser skall tas in i förordning.

5 § *Gemensamma skolor* En skola som är gemensam för flera kommuner skall antingen förvaltas av den kommun där skolan finns eller av ett kommunalförbund.

I de fall då ett samarbete är nödvändigt för upprätthållandet av en grundskola men ett frivilligt samarbete inte är möjligt, föreslås landskapsstyrelsen kunna ålägga de berörda kommunerna att samarbeta. I skärgården skall dock undervisning inom den egna kommunen alltid eftersträvas.

2 kap. Förvaltning

6 § *Kommunallagen* I förtydligande syfte föreslås en uttrycklig bestämmelse om att kommunallagen skall tillämpas på förvaltningen av grundskolan. Enligt bestämmelsen skall kommunallagen alltid tillämpas primärt och undantag endast göras då så uttryckligen bestäms i grundskolelagen.

7 § *Skolnämnd* Landskapstyrelsen anser att förvaltningen av grundskolan fortsättningsvis skall skötas av en särskild nämnd för att garantera att skolfrågorna får en sakkunnig behandling och en stark ställning i kommunförvaltningen. Trots en allmän strävan att öka kommunernas självbestämmanderätt i grundskolfrågor föreslår landskapsstyrelsen därför en uttrycklig bestämmelse om att kommunerna skall ha en skolnämnd för förvaltningen och övervakningen av verksamheten i grundskolan. Landskapsstyrelsen anser att hinder inte föreligger för att skolnämnden även förvaltar eftermiddagshem och annan verksamhet utanför skolan för elever och har för avsikt att ta in sådana bestämmelser i sitt förslag till ny barnomsorgslag.

Medlemmarna i skolnämnden skall i fortsättningen utses enligt kommunallagens bestämmelser.

Om en grundskola förvaltas av ett kommunalförbund i enlighet med bestämmelser-

na i 5 § skall förbundsstyrelsen fungera som skolnämnd. Förbundsstyrelsen föreslås kunna förvalta medlemskommunernas skolväsen helt eller delvis. En förvaltning av skolväsendet i sin helhet kan särskilt i mindre kommuner vara det mest ändamålsenliga för en smidig förvaltning.

Avsikten är att i förordning ta in bestämmelser om skolnämndens uppgifter.

Avvikande från vad som bestäms i kommunallagen föreslås de samarbetande kommunerna kunna ha representanter i förläggningskommunens skolnämnd. Representanterna föreslås ha yttranderätt men inte rösträtt. Avsikten är att i förordning ange att grunderna för fastställande av representanternas antal skall tas in i skolstadgan. Landskapsstyrelsen föreslår att representanternas antal avgörs utgående från förhållandet mellan antalet elever i förläggningskommunen och i respektive samarbetande kommun.

8 § *Skoldirektör* En kommun kan enligt gällande lag ha en skoldirektör eller en skolsekreterare med uppgift att biträda skolnämnden. Eftersom skolnämndens roll i den nya grundskolelagen stärks till följd av bland annat en ökad decentralisering i skolfrågorna, kommunernas skyldighet att fortsättningsvis ha en skolnämnd samt slopandet av möjligheten att tillsätta direktioner föreslår landskapsstyrelsen nu att varje kommun åläggs en skyldighet att ha en tjänsteman som ansvarar för grundskolan och biträder skolnämnden. Uppgiften skall primärt handhas av en särskild tjänsteman i varje kommun, en skoldirektör. Kommunstrukturen i landskapet motiverar dock att kommunerna även i denna fråga skall kunna samarbeta genom att upprätthålla en för flera kommuner gemensam skoldirektörstjänst samt att skoldirektörens uppgifter i vissa mindre kommuner skall kunna handhas av någon av kommunens ledande tjänstemän, till exempel kommun- eller socialsekreteraren, istället för att en särskild tjänst inrättas.

9 § *Skolstadga* Varje kommun skall ha en skolstadga i vilken de allmänna grunderna för grundskolans verksamhet regleras.

Avsikten är att i förordning ange mera detaljerat vad som skall ingå i en skolstadga.

10 § *Delegering* Såsom ovan konstaterats anser landskapsstyrelsen att förvaltningen av grundskolan fortsättningsvis skall skötas av en skolnämnd som biträds av en skoldirektör eller en annan tjänsteman i ledande ställning. I vissa frågor, till exempel personalfrågor, kan dock en delegering av beslutanderätten vara ändamålsenlig. Kommunerna föreslås därför få rätt att fördela de uppgifter som åläggs dem på ett sätt som avviker från vad som bestäms i grundskolelagen och -förordningen, genom att delegera beslutanderätten i vissa frågor till en annan nämnd eller tjänsteman. Helhetsansvaret för grundskolan skall dock i varje kommun kvarstå hos skolnämnden.

Vissa undantag från rätten att delegera föreslås av rättssäkerhetsskäl.

11 § Rektor I dag skall varje grundskola ha en föreståndare samt i de flesta fall en vice föreståndare. Föreståndaren och vice föreståndaren handhar sina uppgifter vid sidan av sin tjänstgöring som klasslärare eller lektor. I vissa fall får en rektorstjänst med nedsatt undervisningsskyldighet inrättas för uppgifterna.

För en ökad enhetlighet inom grundskolan föreslås nu att ledaren för samtliga grundskolor, oberoende av storlek, skall benämnas rektor. Avsikten är att i förordning ange när en tjänst skall inrättas för uppgifterna och när uppgifterna skall skötas av en lärare vid sidan av sin normala tjänstgöring. I förordning skall även anges när en vice rektor kan utses. Undervisningsskyldigheten och lönen fastställs fortsättningsvis i varje enskilt fall i avtal, med beaktande av skolans storlek och elevantal. Då det är ändamålsenligt kan flera skolor ha en gemensam rektor.

Rektorns uppgift skall fortsättningsvis vara att leda och utveckla verksamheten i grundskolan samt verksamhet i anslutning till skolan.

12 § Lärarkollegium Benämningen lärarkår föreslås ändrad till lärarkollegium för att ange en skillnad mellan samtliga lärare i landskapet och en grundskolas samtliga lärare. Lärarkollegiet skall planera och främja skolarbetet samt aktivt arbeta för att arbetsmiljön är god i skolan.

13 § Elevråd Landskapsstyrelsen anser att elevernas roll i och ansvar för skolverksamheten bör stärkas och föreslår därför att högstadiets elever fortsättningsvis skall utse ett elevråd samt att rådets uppgifter utvecklas. Eleverna skall genom elevrådet ha en möjlighet att delta i planering och beslut som rör ordningsfrågor, hemuppgifter, kulturella evenemang, idrottsaktiviteter, lägerskolverksamhet, elevutbytesverksamhet samt föräldrakontakter. Arbetet i elevrådet skall även vara en övning i demokratiskt beslutsfattande och ansvarstagande.

Elevrådets uppgifter skall anges i skolans arbetsplan.

3 kap. Arbetstid och undervisning

14 § Läsår Grundskolans läsår föreslås fortsättningsvis börja den 1 augusti.

15 § Elevernas skolarbete Bestämmelserna om läsårets indelning i en höst- och en vårtermin slopas för att möjliggöra även en annan läsårsindelning. Benämningen elevernas skolarbete istället för arbetsår betonar att lärarna kan förutsättas arbeta även utanför den tidsperiod som omfattas av elevernas skolarbete. Eleverna föreslås fortsättningsvis ha rätt till minst 190 skolarbetsdagar. Landskapsstyrelsen föreslås dock kunna besluta att arbetsdagarna skall vara färre än 190 om verksamheten i grundskolan varit förhindrad av till exempel strejk eller undantagstillstånd och det inte kan anses skäligt eller ändamålsenligt att dessa dagar arbetas in.

Eftersom även trettondagen enligt gällande inkomstpolitiska helhetsuppgörelse är arbetstidsförkortande föreslås att denna dag skall frånräknas arbetsdagarna så att avtalet till denna del skall kunna tillämpas även på lärarna.

Landskapsstyrelsen har för avsikt att i förordning ange ramarna för när elevernas skolarbete skall börja och sluta.

16 § Undervisningen i grundskolan En allmän paragraf som anger vad som omfattas av grundskolans undervisning föreslås intagen i lagen. Riktlinjer för och mera detaljerade bestämmelser om utformningen av de olika undervisningsformerna skall tas in i dels läroplanen dels förordningen. Även det antal timmar som kan användas för undervisningen och den övriga verksamheten (timresursen) skall fastställas i förordning.

17 § Undervisningsspråk Den nya självstyrelselagen anger att undervisningsspråket i landskapets grundskolor skall vara svenska om inte undantag görs i landskapslag. Landskapsstyrelsen anser att svenska fortsättningsvis skall vara det huvudsakliga undervisningsspråket i samtliga grundskolor. Avvikande från detta skall vid språkundervisning respektive språk kunna användas.

Den ökande internationaliseringen medför ett ökat krav på språkkunskaper. Med anledning av detta föreslår landskapsstyrelsen i 18 § att språkundervisningen i grundskolan kan inledas i ett tidigare skede än i dag. Landskapsstyrelsen anser att kravet på stärkta språkkunskaper även kan tillgodoses genom att främmande språk i ökad utsträckning används inom den vanliga undervisningen och föreslår därför att landskapsstyrelsen skall kunna ge tillstånd för användning av ett annat undervisningsspråk än elevernas modersmål vid viss inriktning av undervisningen. Verksamheten måste dock alltid vara förenlig med målen för grundskolan varvid främst avses att undervisningen skall ge eleverna en medvetenhet om Ålands särställning och att Åland är enspråkigt svenskt samt orsakerna till detta. Kravet på att undervisningen skall ha en viss inriktning betyder att undervisningsgruppen har ett tema kring vilket undervisningen byggs upp. Temat kan till exempel vara Frankrike, varvid undervisningen i natur- och samhällskunskap betonar förhållandena i Frankrike och det franska språket integreras i all undervisning i den mån det är möjligt med hänsyn till elevernas språkkunskaper. Landskapsstyrelsens avsikt är inte att denna utvidgade språkundervisning skulle omfatta en hel skola utan tillstånd skulle beviljas mindre undervisningsgrupper inom en skola.

Eftersom undervisningsspråket uttryckligen inte får vara elevens modersmål kan så kallad hemspråksundervisning inte ordnas med stöd av bestämmelsen.

Bland annat med anledning av de i EES-avtalet ingående bestämmelserna om undervisning av barn till migrerade arbetstagare (Rådets beslut av den 25 juli 1977), föreslår landskapsstyrelsen att tillfällig stödundervisning på elevens modersmål skall

ordnas om detta är möjligt med avseende på tillgången på språkkunniga lärare som kan handha undervisningen. Avsikten är att denna undervisning endast skall vara tillfällig och undervisningen skall ha som mål att eleven så snart som möjligt klarar sin skolgång på svenska.

18 § *Läroämnena* Läroämnena i grundskolan föreslås vara dels gemensamma för alla elever dels valfria för den enskilda eleven. Landskapsstyrelsen skall i grundskolans läroplan fastställa detaljerade bestämmelser om det övergripande innehållet i läroämnena, så kallade lärokursbeskrivningar. Även den tid som skall användas för undervisningen, den så kallade timfördelningen, skall anges i läroplanen. Timfördelningen skall göras upp så att olikheter hos elever och skolor tillåts, elevernas starka sidor kan tas fram och undervisningen integreras i ämneshelheter. Landskapsstyrelsen vill på detta sätt utveckla en valfrihet i undervisningen för kommunen, skolan och eleven. Detta innebär att avvikelser i elevernas skolgång vid behov kan förekomma mellan olika kommuner och regioner. Med hjälp av läroplanen kan landskapsstyrelsen dock garantera att samtliga elever i grundskolan tar del av ett visst gemensamt allmänbildande kunskapsstoff. Landskapsstyrelsen föreslås besluta om fördelningen av timmarna mellan lågstadiet och högstadiet medan kommunerna föreslås få bestämma om den årskursvisa fördelningen av timmarna i de olika ämnena och ämneshelheterna.

Ämneshelheten naturkunskap omfattar undervisning i naturvetenskapliga, områdesgeografiska samt samhällsrelaterade element, det vill säga undervisning i biologi, geografi, fysik och kemi. Ämneshelheten samhällskunskap omfattar förutom samhällslära även ekonomi, historia och religionskunskap. Konst- och färdighetsämnena omfattar bildkonst, musik, slöjd, hemkunskap samt gymnastik och idrott.

Landskapsstyrelsens avsikt är att det i läroplanen skall framkomma att religionsundervisningen skall betona den religiösa trosuppfattning majoriteten av eleverna i landskapet omfattar. Landskapsstyrelsen anser att undervisningen i etiska frågor och samlevnadsfostran skall stärkas. Enligt religionsfrihetslagen (FFS 267/22) kan en elev på ansökan av vårdnadshavaren befrias från undervisningen i religionskunskap om eleven inte tillhör det religionssamfund som majoriteten av eleverna tillhör. Befrielsen beviljas av skolans rektor och innebär att eleven är helt befriad från skolans verksamhet under den tid de övriga eleverna får undervisning i religionskunskap. Om elevens vårdnadshavaren inte istället för skolans religionsundervisning ordnar religionsundervisning för eleven i enlighet med elevens trosbekännelse skall skolan ordna undervisning i livsåskådningskunskap för eleven. Undervisningen i livsåskådningskunskap kan även ske under andra tider än då de övriga eleverna får undervisning i religionskunskap.

Den ökade internationaliseringen medför ett ökat krav på språkkunskaper vilket förutsätter en mångsidig språkundervisning. Med anledning av detta föreslår landskapsstyrelsen att språkprogrammet för grundskolan breddas. Eftersom ett utvidgat språkprogram kan medföra ökade kostnader för kommunerna, anser landskapsstyrelsen

dock att kommunerna själva skall få avgöra i vilken utsträckning språkundervisningen i kommunens grundskolor utvidgas inom de ramar lagen anger. Kommunernas beslutanderätt i denna fråga motiveras även av de ökade krav på kommunal självbestämmanderätt som ställs i dagens samhälle. Landskapsstyrelsens förhoppning är dock att kommunerna erbjuder eleverna möjlighet att läsa så många språk som möjligt. Avsikten är att i förordning bestämma att kommunens språkprogram för grundskolan skall fastställas i skolstadgan.

Engelska skall fortsättningsvis vara det enda obligatoriska främmande språket i grundskolan. Landskapsstyrelsen rekommenderar att undervisningen i engelska fortsättningsvis inleds i årskurs tre och att undervisning i finska fortsättningsvis skall kunna inledas i årskurs fem. Landskapsstyrelsen anser dock att eleverna bör kunna välja även andra språk än finska i ett tidigare skede än i dag. Landskapsstyrelsen föreslår därför att även undervisning i tyska och franska skall kunna inledas i årskurs fem varvid den kulturella och näringsmässiga strukturen i landskapet motiverar att undervisningen i tyska betonas. Landskapsstyrelsen rekommenderar även att undervisningen i finska fortsättningsvis skall kunna inledas även i årskurs sju. I årskurs åtta föreslås att undervisning i ytterligare ett främmande språk, franska eller tyska beroende av tidigare val, skall kunna inledas. För de elever som valt tyska eller franska i årskurs fem och finska i årskurs sju innebär detta en möjlighet att få undervisning i fyra språk i grundskolan.

Den rekommenderade utformningen av språkprogrammet framgår av tabellen.

ÅRSKURS SPRÅK	3 (1)*	4 (1)	5 (2)	6 (2)	7 (3)	8 (4)	9 (4)
obligatoriskt	Eng	Eng	Eng	Eng	Eng	Eng	Eng
valfritt			Fi	Fi	Fi	Fi	Fi
valfritt			Ty	Ty	Ty	Ty	Ty
valfritt			Fr	Fr	Fr	Fr	Fr

Eng = engelska, Fi = finska, Ty = tyska, Fr = franska

* Siffran inom parentes anger det maximala antal språk elever på respektive årskurs kan läsa.

Elevens vårdnadshavare skall tillsammans med eleven välja de valfria ämnen eleven skall delta i. Om ett ändamålsenligt ordnande av undervisningen kräver det kan skolan ändra de gjorda valen, dock inte språkvalen. Skäl till sådana ändringar i vårdnadshavarens val kan till exempel vara att de elever som önskar delta i ett ämne är för många eller för få.

19 § Läroplan Landskapsstyrelsen skall fortsättningsvis göra upp en läroplan med mål

och innehåll för grundskolans verksamhet samt anvisningar om hur verksamheten skall genomföras och utvecklas. Läroplanen skall sålunda bland annat innehålla anvisningar om grundskolans olika undervisningsformer, om läroämnena och ämnesshelheterna, om timfördelningen i de olika ämnena, om elevbedömningen samt om skolans övriga verksamhet, såsom arbetslivsorientering och klubbverksamhet.

20 § Arbetsplan Utgående från den för alla grundskolor gemensamma läroplanen skall varje skola för varje läsår göra upp en arbetsplan för arbetet och undervisningen i skolan.

Av arbetsplanen skall framgå hur skolan disponerar de timmar som står till förfogande för undervisningen och den övriga verksamheten, det vill säga timresursen. Arbetsplanen skall även innehålla skolans timfördelning på de olika årskurserna samt beskriva det årskursvisa innehållet i de enskilda läroämnena och ämnesshelheterna. Även bestämmelser om elevernas huvudsakliga arbetsordning, lärarnas arbetsmängd samt skolans övriga verksamhet skall finnas i arbetsplanen. Utöver detta anser landskapsstyrelsen att det är ändamålsenligt att ta in aktuell information om tidpunkter för skolans aktiviteter och festligheter, morgonsamlingar, trivsel- och ordningsregler, föräldrakontakter, elevrådsverksamhet, exkursions- och lägerskolverksamhet, klubbverksamhet samt andra kulturella evenemang i arbetsplanen.

4 kap. Läroplikt och rätt till skolgång

21 § Läroplikt I den nuvarande grundskollagen är bestämmelser om läroplikten intagna med stöd av den förra självstyrelselagens 14 § 4 mom., eftersom lagstiftningsbehörigheten i dessa frågor tillkom riket enligt den självstyrelselagen. Enligt bestämmelserna, som är i överensstämmelse med rikets lagstiftning, blir finska medborgare läropliktiga vid sju års ålder. Eftersom läroplikten kompletteras med en rätt att gå i skola för barn som fyllt sju år, kan dock alla barn som är bosatta i landskapet gå i den åländska grundskolan.

Lagstiftningsbehörigheten i fråga om den allmänna läropliktsåldern övergick till landskapet då den nya självstyrelselagen trädde i kraft. Landskapsstyrelsen anser att det mest ändamålsenliga är att alla barn som bor i landskapet är skyldiga att inhämta en allmänbildande grundutbildning och föreslår därför att läroplikten skall bindas till barnets hemort och inte till medborgarskap eller hembygdsrätt. Denna modell avviker således från den modell som tillämpas i riket där endast finska medborgare har läroplikt, även om alla barn har rätt att gå i grundskolan. I samtliga övriga nordiska länder omfattas alla i landet bosatta av en läro- eller skolplikt.

Landskapsstyrelsen anser att läroplikten fortsättningsvis skall börja vid sju år, varvid med läroplikt avses en skyldighet att genomgå grundskolan eller inhämta motsvarande undervisning i en annan skola eller i sitt hem. Med motsvarande undervisning i annan skola avses undervisning som erhålls i de ersättande skolorna som

regleras i det sjunde kapitlet och i skolor för syn- och hörselskadade barn.

För barn som på grund av handikapp inte klarar av att inhämta grundskolans kunskaper på nio år föreslås läroplikten inträda vid sex års ålder och fortgå i elva år.

Skolnämnden kan uppskjuta skyldigheten för ett barn att inleda sin skolgång med ett år. Även om en elev inte uppfyllt sin läroplikt efter tio års skolgång upphör läroplikten då.

Avsikten är att det i förordning skall bestämmas att hemorten skall fastställas enligt lagen om befolkningsböcker (FFS 141/67). Sålunda avgörs barnets hemort utgående från föräldrarnas hemort, vilken är där personen har sitt egentliga bo och hemvist, huvudsakligen vistas eller på grund av syssla eller utkomst bör anses bo.

För att intagningen skall ske så smidigt som möjligt för både skolan och eleverna och deras vårdnadshavare bör skolnämnden i god tid planera hur intagningen skall ske samt hur de läropliktiga barnens vårdnadshavare skall informeras om intagningen.

22 § Rätt till skolgång Även om ett läropliktigt barn kan fullgöra sin läroplikt, förutom i grundskolan eller en motsvarande skola, även hemma eller i en ersättande skola, har barnet eller dess vårdnadshavare inte rätt att kräva att kommunen skall ordna eller bekosta annan grundskolundervisning än i kommunens grundskola eller i en motsvarande skola för syn- eller hörselskadade barn.

Tidpunkten för rätten till skolgång sammanfaller med läropliktsåldern, dock så att skolnämnden kan bevilja ett barn rätt att börja skolan redan vid sex års ålder och att rätten upphör då eleven fyller 18 år, efter vilket rätten inte längre kan förlängas.

23 § Prövning av och intyg över fullgjord läroplikt De barn som fullgjort sin läroplikt hemma måste ha en möjlighet att få sina kunskaper prövade för att kunna påvisa att de besitter de kunskaper som krävs för att läroplikten skall anses vara fullgjord.

Landskapsstyrelsen anser det ändamålsenligt att folkhögskolan och medborgarinstitutet skall kunna ge grundskolundervisning åt elever som trots fullgjord läroplikt inte genomgått hela grundskolan samt ha rätt att utfärda betyg över genomgången grundskola.

24 § Ort för skolgången Om kommunen har indelats i skoldistrikt har eleverna rätt att gå i skola i det skoldistrikt eleven tillhör. Från denna huvudregel är dock fyra undantag möjliga.

För det första har eleven rätt att ansöka om att få gå i en annan skola i hemkommunen eller i en annan kommun. Avsikten är att i förordning bestämma att rätt att gå i en annan skola inte beviljas om detta medför väsentliga organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser eller ett utökat utrymmesbehov för någon av de berörda skolorna. En förutsättning för att skolnämnden skall kunna bevilja eleven rätt att gå i skola i en annan kommun är givetvis att den mottagande kommunen givit sitt samtycke

till detta.

För det andra kan skolnämnden bestämma att en elev tillfälligt skall gå i en annan av kommunens skolor än den till vars distrikt eleven hör. En anledning till detta kan vara att elevantalet i någon av de berörda skolorna tillfälligt är för högt eller lågt.

För det tredje kan skolnämnden bestämma att en del av undervisningen i en skola kan förläggas till en annan skola. Sålunda kan till exempel undervisningen i ett konst- eller färdighetsämne eller i språk ordnas i den skola det är mest ändamålsenligt med tanke på till exempel undervisningsgruppernas storlek eller tillgången på lärare.

Slutligen kan skolnämnden besluta att en elev skall gå i skola i en annan kommun. Detta kan vara motiverat om elevens skolväg i hemkommunen skulle bli oskäligt lång.

25 § Elevernas skyldigheter vid skolgången Landskapsstyrelsen föreslår att eleverna såsom i gällande lag åläggs ett ansvar för sin skolgång och för sin arbetsmiljö. Mot elever som missköter sin skolgång eller uppför sig olämpligt skall disciplinära åtgärder, vilka landskapsstyrelsen kommer att fastställa i förordning, kunna vidtas.

26 § Ledighet från skolgången Skolnämnden föreslås kunna bevilja eleverna ledighet från skolgången om särskilda skäl föreligger. Landskapsstyrelsen anser det mest ändamålsenligt att kommunen i skolstadgan delegerar rätten att bevilja ledighet. Beroende på ledighetens längd kan delegeringen göras till rektor eller lärare.

27 § Avstängning från skolgången Om de disciplinära åtgärder som regleras i förordning inte är tillräckliga föreslås skolnämnden kunna avstänga en elev för högst tre månader. Avsikten är att i förordning inta bestämmelser om att eleven och hans vårdnadshavare skall höras innan avstängningsbeslutet fattas. Då en elev avstängts skall kommunen vidta åtgärder för att anpassa eleven till skolarbetet. Sådana åtgärder kan vara att ordna särskild undervisning för eleven eller att erbjuda eleven ett arbete som är anpassat till hans ålder och utveckling.

Om en elevs beteende upplevs som en konkret fara för någon i skolan föreslås skolnämnden kunna besluta om en kortare avstängning även utan att först vidta andra disciplinära åtgärder. Landskapsstyrelsen föreslår i 50 §, med stöd av 25 § självstyrelselagen, att besvär över beslut om avstängning skall överklagas hos landskapsstyrelsen genom förvaltningsbesvär, vilket innebär att beslutet kan verkställas innan besvärstiden gått ut om beslutets art eller ett allmänt intresse kräver detta. Beslut om avstängning som avses i andra momentet torde kunna anses som ett sådant beslut.

5 kap. Studiesociala förmåner

28 § Avgifter för skolgången Landskapsstyrelsen anser att skolgången skall vara avgiftsfri för eleverna eftersom varje barn åläggs en läroplikt. Avgiftsfriheten innebär

att eleverna utan kostnad skall ha tillgång till de läromedel och annan materiel som behövs för att eleverna skall kunna tillgodogöra sig en tidsenlig undervisning. Av både ekonomiska skäl och miljöskäl skall böcker och annan materiel dock återanvändas då det är möjligt.

Grundskolan påförs allt fler nya uppgifter, till exempel skall eleverna ges möjlighet att få undervisning för mopedkörkort i grundskolan, och verksamheten utvecklas kontinuerligt för att eleverna skall få en så god och ändamålsenlig undervisning som möjligt. Landskapsstyrelsen anser därför att skolorna bör ha en möjlighet att för viss undervisning uppbära mindre avgifter av eleverna. Avgifterna skall dock vara ringa och endast kunna uppbäras för verksamhet som är frivillig för eleverna.

29 § *Skolmåltider* Eleverna skall under varje skoldag erbjudas en avgiftsfri skolmåltid. Måltiden skall vara tillräcklig och näringsmässigt väl sammansatt. Skolan skall även se till att måltiden serveras i ändamålsenliga utrymmen och på för eleverna lämpliga tider samt att måltiden är övervakad.

30 § *Skolskjuts* För elever med lång, tung eller farlig skolväg skall skolnämnden ordna skolskjuts som föreslås vara avgiftsfri. Bedömningen av hur tung en elevs skolväg är skall göras utgående från den enskilda elevens förutsättningar. Med en farlig skolväg avses en livligt trafikerad eller bristfälligt fotgängaranpassad skolväg. Om en elev på ansökan av vårdnadshavaren går i en skola i ett annat distrikt än sitt eget föreslås kommunen dock inte vara skyldig att ordna eller ersätta kostnader för skolskjuts. Om skolskjuts inte kan ordnas på ett sätt som är ändamålsenligt för eleven skall eleven erbjudas avgiftsfri inkvartering.

31 § *Vård vid olycksfall* Eleverna har rätt till avgiftsfri vård vid olycksfall som inträffar i skolverksamheten eller under skolvägen. Med skolväg avses här elevens normala rutt mellan hemmet och skolan. Skolvägen behöver inte vara exakt den samma varje dag, men om eleven gör stora avvikelser från den normala vägen omfattas eleven inte av rätten till vård vid olycksfall.

Om kommunens skyldighet att ordna skolhälsovård bestäms i landskapslagen om folkhälsoarbetet (22/73). Enligt lagen skall kommunerna upprätthålla skolhälsovård som omfattar hälsovård för eleverna och övervakning av de sanitära förhållandena i grundskolorna.

6 kap. Tjänster och tjänstemän

32 § *Allmänt* Tjänstemännen vid kommunens grundskolor är kommunala tjänstemän och skall sålunda omfattas av samma bestämmelser som kommunens övriga tjänstemän.

I förtydligande syfte föreslås en allmän hänvisning om att bestämmelserna i kommunallagen samt den för kommunerna obligatoriska tjänstestadgan skall tillämpas på tjänsterna och tjänstemännen om inte ett uttryckligt undantag görs i grundskolelagen eller -förordningen.

Eftersom kommunerna sedan den 1 september 1992 är skyldiga att anta en tjänstestadga med bestämmelser om tjänstemännens rättigheter och skyldigheter föreslår landskapsstyrelsen att dessa bestämmelser inte tas in i grundskolelagstiftningen. Kommunerna bör således se över tjänstestadgan så att tjänstemännens rättigheter och skyldigheter regleras på ett tillfredsställande sätt.

33 och 34 §§ Tjänster, timlärare I syfte att förenhetliga grundskolans lärarkår föreslås att endast lärartjänster som lektor, klasslärare, specialklasslärare och speciallärare skall finnas. Det innebär att ämneslärartjänsterna och studiehandledartjänsterna slopas och omvandlas till lektorstjänster. Landskapsstyrelsen föreslår en förtydligande bestämmelse om att tjänsterna som skolkurator är tjänster inom grundskolan samt att tjänsterna som skolpsykolog, vilka i dag är tjänster inom landskapsförvaltningen, omvandlas till tjänster inom den kommunala grundskolan.

Tjänsterna vid en grundskola skall inrättas i enlighet med det faktiska behovet av tjänster. Avsikten är att i förordning ta in vissa bestämmelser om inrättade av lärartjänster som är nödvändiga av pedagogiska skäl och med hänsyn till elevernas bästa. Kommunerna kan fritt överenskomma om att inrätta lärartjänster som är gemensamma för flera grundskolor. Kommunerna och landskapet kan överenskomma om att lärare vid en grundskola skall fullgöra en del av sin undervisningsskyldighet i en eller flera av landskapets skolor.

Om det inte är ändamålsenligt att inrätta en skild lärartjänst för vissa timmar kan en timlärare anställas.

35 § Språkkunskaper I överensstämmelse med att språket i grundskolan skall vara svenska föreslår landsskapsstyrelsen ett absolut krav på att ordinarie lärare fullständigt behärskar svenska. För tillfälliga lärare och timlärare är inte lika höga krav motiverade, utan det bör anses tillräckligt att dessa har förmåga att i tal och skrift behärska svenska. För tillfälliga lärare och timlärare som undervisar i klasserna 1 - 3 bör förmågan att behärska svenska dock vara mycket god. För lärare som handhar undervisning med speciell inriktning, på annat språk än elevernas modersmål, är det inte ändamålsenligt att ställa ett högt krav på kunskaper i svenska, utan det bör anses tillräckligt att dessa lärare har förmåga att förstå svenska.

Landskapsstyrelsen har för avsikt att, utgående från förordningen om ådagaläggande av kunskap i finska och svenska språken (FFS 442/87), i förordning bestämma när en lärare skall anses uppfylla de språkrav som ställs.

36 § *Behörighet* Behörighetskraven för grundskolans lärare följer i dag rikets bestämmelser med stöd av en hänvisning i grundskollagen. Landskapsstyrelsen anser dock att det är mest ändamålsenligt att samtliga bestämmelser som rör grundskolan finns samlade i den åländska lagstiftningen om grundskolan. Bestämmelsernas art motiverar att de ingår i förordningen. Om flera sökande av en tjänst uppfyller de uppställda behörighetsvillkoren skall den skickligaste och lämpligaste utnämnas.

37 § *Anställningsvillkor* Landskapsstyrelsen föreslår att rektorn såsom ledande tjänsteman inom kommunen skall utses på viss tid. Detta betonar rektorns skyldighet att leda skolan på bästa tänkbara sätt. Utnämningstiden föreslås vara fem till sju år. Landskapsstyrelsen anser dock att en kontinuitet vid ledandet av skolans verksamhet är ändamålsenlig och hoppas därför att bestämmelsen skall tillämpas så att den som fungerat som rektor skall ställas i första förslagsrum då rektor utses på nytt, såvida denne skött sitt uppdrag på ett för alla parter ändamålsenligt sätt. Anställning på viss tid tillämpas endast på de rektorer som anställs efter det att lagen trätt i kraft.

Landskapsstyrelsen anser att tjänsten som skoldirektör bör jämföras med tjänsten som rektor i denna fråga, men anser dock att regleringen av skoldirektörens avtalsvillkor bör ske i anslutning till en reglering av anställningsvillkoren för kommunens övriga administrativa tjänstemän.

Landskapsstyrelsen anser att möjligheten att anta en lärare på provotid är viktig. Den maximitid om högst sex månader för provotiden som medges i modelltjänstestadgan är inte ändamålsenlig för lärare som arbetar läsårsvis. Landskapsstyrelsen föreslår därför att lärare skall kunna anställas på en provotid om högst ett år. Denna förlängning av provotiden är enligt tjänstemannalagen för landskapet Åland(61/87) möjlig även för landskapets tjänstemän.

38 § *Tjänstemännens och timlärarnas allmänna skyldigheter* I gällande lagstiftning anges rektorns och lärarnas uppgifter mycket detaljerat. Landskapsstyrelsen anser att det är mer ändamålsenligt att dessa bestämmelser, i den mån de behövs, ingår i kommunens tjänste- eller skolstadga eller i en befattningsbeskrivning. Därför föreslås endast en allmän bestämmelse om rektorns och lärarnas skyldighet att fullgöra de uppgifter som ålagts dem och att delta i utvecklandet av skolans verksamhet samt att rektor och lärare i all sin verksamhet, i samarbete med övriga parter i skolarbetet, skall försöka nå grundskolans mål.

39 § *Tystnadsplikt* Bestämmelserna om tystnadsplikt föreslås i förtydligande syfte vara mer detaljerade än i gällande lag. Tystnadsplikten förelås omfatta alla anställda och förtroendevalda i kommunen, oberoende av förvaltningsområde, som i sitt arbete får kännedom om personliga och ekonomiska angelägenheter som rör en elev eller en

anställd hos kommunen. Enligt 2 mom. får dock till exempel skolhälsovårdare och skolpsykologer lämna sådana uppgifter till varann och till kommunala organ eller organ i landskapsförvaltningen som är nödvändiga för ordnande av en elevs skolgång på ett ändamålsenligt sätt.

40 § *Pensioner* Rektorer, lärare och timlärare föreslås fortsättningsvis ha rätt till pension av landskapets medel enligt samma bestämmelser som landskapets tjänstemän, trots att de är kommunala tjänstemän. Övriga tjänstemän vid grundskolan samt skoldirektörerna och skolsekreterarna omfattas såsom tidigare av det kommunala pensionssystemet. Även skolpsykologen kommer i fortsättningen att omfattas av det kommunala pensionssystemet.

7 kap. Ersättande skolor

41 § *Allmänt* I dag saknas i landskapet en möjlighet att grunda skolor som inte är kommunala men vars verksamhet ändå berättigar till landskapsmedel och vars genomgång motsvarar en genomgång av grundskolan. Det innebär bland annat att de elever som väljer att inte fullgöra sin läroplikt i grundskolan måste genomgå en särskild tentamen, som landskapsstyrelsen ordnar, för att anses ha fullgjort sin läroplikt.

Landskapsstyrelsens uppfattning är att ett intresse föreligger i landskapet för alternativ till grundskolan. Uppfattningen motiveras bland annat av det intresse som finns i landskapet för barnomsorg enligt Steinerpedagogikens principer som ett alternativ till den kommunala barnomsorgen samt för grundskolor där undervisningen i musik, konst eller andra skapande ämnen betonas. Landskapsstyrelsen anser dock att grundskolans verksamhetsramar är så vida att alternativ till grundskolan endast är motiverade om skolan erbjuder undervisning som grundar sig på ett sådant avvikande pedagogiskt system eller har en sådan särskild inriktning att skolans verksamhet förhindras av grundskolan läroplan eller en del av den, till exempel timfördelningen. Med särskild inriktning avses att skolan i sin undervisning betonar vissa ämnen eller ämnesshelheter.

Landskapsstyrelsen föreslår därför att det skall finnas en möjlighet för enskilda personer och registrerade sammanslutningar att inrätta skolor som följer ett internationellt känt pedagogiskt system eller har en särskild inriktning. Undervisningen i en sådan skola skall motsvara grundskolans undervisning och grunden för verksamheten i de ersättande skolor skall vara reglerad i lag. Inrättandet av en ersättande skola föreslås vara beroende av landskapsstyrelsens tillstånd för verksamheten. De ersättande skolorna skall vara ett komplement till grundskolan samt berättiga till landskapsandel och primärt finansieras av kommunerna enligt samma bestämmelser som gäller grundskolan.

42 § *Läroplan* De ersättande skolorna föreslås kunna få rätt att tillämpa en egen läroplan som avviker från grundskolans. Detta är särskilt motiverat då skolans undervisning grundar sig på ett internationellt känt pedagogiskt system, till exempel Steinerpedagogiken. Tillståndet för tillämpning av en avvikande läroplan beviljas av landskapsstyrelsen som samtidigt även godkänner läroplanen. Sålunda garanteras att en genomgång av den ersättande skolan motsvarar en genomgång av grundskolan.

Landskapsstyrelsen anser att det är mest ändamålsenligt om de ersättande skolor som har en särskild inriktning tillämpar grundskolans läroplan med de avvikelser som är nödvändiga för att till exempel utöka undervisningen i musik eller bildkonst på bekostnad av ett annat ämne. Även dessa skolor kan dock tillämpa en helt egen läroplan.

43 § *Tillämpning av bestämmelserna om grundskolan* Huvudmannen för en ersättande skola föreslås få en vidsträckt rätt att bestämma över skolans verksamhet på ett sätt som avviker från de bestämmelser som gäller grundskolan. Landskapsstyrelsen anser dock att de bestämmelser som reglerar följande frågor i tillämpliga delar skall tillämpas även på ersättande skolor: skolans uppbyggnad och målsättning, tidpunkten för läsårets början och slut, omfattningen av elevernas skolarbete, undervisningens offentlighet, undervisningsspråket i skolan, skyldigheten att ha en läroplan och en arbetsplan, läropliktens omfattning, avgifter för skolgången, skyldigheten att erbjuda eleverna en avgiftsfri måltid varje dag, elevernas rätt till vård vid olycksfall, lärartjänsternas inrättande i förhållande till skolans elevantal och timantal, tjänstemännens och timlärarnas allmänna skyldigheter, tystnadsplikt, finansiering av grundskolan, bestämmelserna om ändringssökande, bestämmelserna om placeringen av en skola samt möjligheten att utfärda närmare bestämmelser i förordning.

Eleverna i ersättande skolor skall således primärt vara berättigade till samma studiesociala förmåner som eleverna i den kommunala grundskolan. Avvikande från detta föreslås dock att en ersättande skola som finansieras av huvudmannen skall få uppbära skäliga avgifter för skolgången.

44 § *Förvaltning* Huvudmannen för en ersättande skola skall tillsätta en direktion som i huvudsak skall handha samma uppgifter som skolnämnden. Till dessa uppgifter hör bland annat skötseln av skolans ekonomi.

45 § *Reglemente* De kommunala skolstadgorna skall inte tillämpas på de ersättande skolorna. Landskapsstyrelsen föreslår därför att direktionen för en ersättande skola skall anta ett reglemente för skolan där grunderna för skolans verksamhet regleras.

46 § *Intagning av elever* Direktionen för en ersättande skola skall göra upp ett förslag till grunder för intagning av elever till skolan. Grunderna skall omfatta det maximala

antal elever skolan har kapacitet för och det minsta antal elever skolan behöver för att kunna verka. Grunderna kan även innehålla sådana krav på intresse och fallenhet hos eleverna som är motiverade av en särskild inriktning på undervisningen i skolan. Skolnämnden skall fastställa direktionens förslag till grunder såvida dessa är skäligen. Landskapsstyrelsen anser att skolnämndens prövning av grunderna för intagning av elever garanterar att en ersättande skola inte har grunder som förhindrar en allsidig social sammansättning av elever i skolan.

För att intagningen skall ske så smidigt som möjligt för både skolan och eleverna och deras vårdnadshavare bör direktionen i god tid planera hur intagningen skall ske samt hur de läropliktiga barnens vårdnadshavare skall informeras om intagningen.

8 kap. Finansiering

47 § *Landskapsandel* Kommunerna får landskapsandel för grundskolan i enlighet med landskapslagen om planering av och landskapsandel för undervisnings- och kulturverksamhet. Rätten till landskapsandel omfattar såväl grundskolornas som de ersättande skolornas verksamhet.

Enligt landskapslagen om planering av och landskapsandel för undervisnings- och kulturverksamhet fastställs landskapsandelarna för grundskolornas och de ersättande skolornas driftskostnader enligt kalkylerade grunder som räknas ut enligt följande:

$$KG = (a \cdot b) + (c \cdot d)$$

KG = kalkylerad grund

a = antal elever med hemort i kommunen den 20.8. föregående år

b = enhetspris per elev för grundskolan, uträknat utgående från förhållandet mellan timresursen per elev och grundskolkostnaderna per elev korrigerat med en högstadietkoefficient

c = antal elever med hemort i kommunen som skall skjutas och inkvarteras

d = enhetspris per elev för skjuts och inkvartering

Landskapsandelen räknas sedan ut enligt följande:

$$LA = KG \cdot P$$

LA = landskapsandel

KG = kalkylerad grund

P = landskapsandelsprocent som beroende på hemkommunens bosättningsstruktur är 34 eller 40 %

48 § *Hemkommunernas betalningsandelar* Elevens hemkommun är alltid mottagare av landskapsandel för eleven. Detta innebär att hemkommunen måste ersätta de kostnader som uppkommer då en elev går skola i en annan kommun än hemkommunen. Denna ersättning skall primärt betalas enligt bestämmelserna i landskapslagen om planering av

och landskapsandel för undervisnings- och kulturverksamhet, så att ersättningen utgörs av enhetspriset per elev som avses i 10 §. Kommunerna har dock en möjlighet att avvika från dessa bestämmelser och komma överens om en annan grund för fördelningen av kostnaderna.

För att anläggningskostnaderna för gemensamma skolor skall fördelas på ett rättvist sätt föreslås att bruttokostnaderna fördelas enligt antalet läropliktiga i respektive kommun.

Om en elev går i en ersättande skola som finansieras av huvudmannen föreslås att elevens hemkommun skall erlægga en per elev uträknad del av den landskapsandel kommunen erhåller för grundskolan.

Betalningsandelen per elev skall sålunda räknas ut enligt följande:

$$BA^E = b \cdot P$$

BA^E = betalningsandel för elev i ersättande skola

b = enhetspris per elev för grundskolan, uträknat utgående från förhållandet mellan timresursen per elev och grundskolkostnaderna per elev korregerat med en högstadietkoefficient

P = landskapsandelsprocent som beroende på hemkommunens bosättningsstruktur är 34 eller 40 %

49 § *Kostnader för ersättande skolor* Verksamheten i en ersättande skola skall primärt finansieras av kommunen enligt avtal mellan huvudmannen och förläggningsskommunen, varvid förläggningsskommunen har rätt till ersättning av de kommuner vars elever går i den ersättande skolan enligt bestämmelserna i landskapslagen om planering av och landskapsandel för undervisnings- och kulturverksamhet.

Om förläggningsskommunens ekonomiska resurser förhindrar inrättandet av en ersättande skola föreslås huvudmannen kunna inrätta skolan om han finansierar verksamheten själv. Huvudmannen föreslås då ha rätt till ersättning av de kommuner vars elever går i skolan, inklusive förläggningsskommunen, enligt bestämmelserna i 48§. För täckandet av skillnaden mellan beloppet av dessa ersättningar och de faktiska kostnaderna för skolans verksamhet föreslås huvudmannen dessutom ha rätt att bära upp skäligena avgifter av eleverna.

9 kap. Ändringssökande

Bestämmelser om ändringssökande hör enligt självstyrelselagen till rikets lagstiftningsbehörighet. För att landskapets lagstiftning om grundskolan skall vara enhetlig och överskådlig föreslår landskapsstyrelsen dock att dessa bestämmelser skall tas in i grundskolelagstiftningen med stöd av 19 § 3 mom. i självstyrelselagen.

50 § *Beslut av kommunala myndigheter* Huvudregeln är att beslut i frågor som rör

grundskolan skall överklagas enligt kommunallagens bestämmelser, det vill säga hos kommunstyrelsen. Vissa beslut som rör elever skall dock enligt riksbestämmelserna överklagas genom förvaltningsbesvär inom 14 dagar, vilket enligt självstyrelselagen innebär att landskapsstyrelsen är första besvärinstans. Orsaken till valet av besvärsväg är att ändringssökandet går snabbare denna väg samt att det ofta är beslutets pedagogiska ändamålsenlighet som skall prövas, för vilket resurserna är större inom utbildningsstyrelsen, som är besvärinstans i riket, än hos kommunstyrelsen.

Landskapsstyrelsen föreslår att de beslut som gäller en elev och som avses i rikslagstiftningen skall anges på förordningsnivå för att ändringar i rikslagstiftningen sanmbast skall kunna följas upp i landskapslagstiftningen. För en ökad enhetlighet föreslår landskapsstyrelsen med stöd av 25 § självstyrelselagen att även beslut om avstängning av en elev skall överklagas genom förvaltningsbesvär hos landskapsstyrelsen.

51 § Beslut av huvudmannen för en ersättande skola Beslut av huvudmannen för en ersättande skola skall överklagas genom förvaltningsbesvär hos landskapsstyrelsen.

52 § Beslut av landskapsstyrelsen Landskapsstyrelsens beslut skall överklagas genom förvaltningsbesvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

10 kap. Särskilda bestämmelser

53 § Placering av en grundskola Landskapsstyrelsen anser det viktigt att inte endast undervisningen är god och tidsenlig utan att även de utrymmen där grundskoleundervisning ges är ändamålsenliga, vilket bland annat innebär att varje skola skall ha tillgång till ett bibliotek. Det är även viktigt att det i anslutning till varje grundskola finns ett tillräckligt område för skolans verksamhet utomhus, till exempel för elevernas lek och idrott.

54 § Förordning Landskapsstyrelsen har för avsikt att i förordning inta kompletterande bestämmelser om tillämpningen av denna lag.

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar följande lag.

GRUNDSKOLELAG för landskapet Åland

I enlighet med lagtingets beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Uppbyggnad

Grundskolan är en nioårig skola som omfattar ett lågstadium med sex årskurser och ett högstadium med tre årskurser.

Grundskolan kan omfatta specialklasser som kan sammanföras till en specialskola.

2 §

Mål

Grundskolan skall ge en allmänbildande grundutbildning.

Den skall i sin undervisning och övriga verksamhet ge alla elever möjlighet att inhämta och utveckla sådana kunskaper och färdigheter som behövs för en harmonisk och allsidig personlighetsutveckling. I samarbete med hemmen skall grundskolan stöda elevernas utveckling till kreativa och ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar, som har ett sunt självförtroende.

Undervisningen skall ge eleverna insikter i och förståelse för den åländska självstyrelsen, demilitariseringen och kulturen. Verksamheten skall främja demokratiska värderingar, internationell förståelse och fredsvilja. Den skall utformas i enlighet med principerna om människors lika värde. Verksamheten i grundskolan skall bygga på ekologiska grundprinciper och präglas av respekt och hänsyn för miljön.

3 §

Huvudmannaskap och allmän ledning

Kommunen är huvudman för grundskolan.

Kommunen skall ordna grundskolundervisning för de läropliktiga barn som bor i kommunen. Denna uppgift kan kommunen sköta i samarbete med andra kommuner eller genom att utnyttja andra skolor än de kommunala.

Landskapsstyrelsen handhar den allmänna ledningen och utvecklingen av grundskolan samt övervakar verkställigheten av denna lag.

4 §

Skoldistrikt

Kommunen skall vid behov delas upp i olika skoldistrikt så att det i varje distrikt finns endast en skola och så att skolvägen inte blir för ansträngande för eleverna.

Ett skoldistrikt kan vara gemensamt för två eller flera kommuner.

5 §

Gemensamma skolor

Två eller flera kommuner kan ha en gemensam grundskola. En gemensam skola förvaltas av den kommun skolan är belägen i eller av ett kommunalförbund.

Landskapsstyrelsen kan av särskilda skäl ålägga två eller flera kommuner att samarbeta för att upprätthålla en gemensam grundskola.

2 kap.

Förvaltning

6 §

Kommunallagen

Om förvaltningen av grundskolan gäller vad som bestäms i eller med stöd av kommunallagen för landskapet Åland (5/88), om undantag inte görs i denna lag eller den förordning som givits med stöd av den.

7 §

Skolnämnd

Förvaltningen och övervakningen av verksamheten i grundskolan skall handhas av en skolnämnd. Skolnämnden skall följa grundskolans undervisning och övriga verksamhet samt verka för dess utveckling.

Om en grundskola förvaltas av ett kommunalförbund skall förbundets styrelse fungera som skolnämnd och iaktta vad som bestäms om skolnämnder. Förbundets styrelse kan förvalta och övervaka medlemskommunernas skolväsen helt eller delvis.

Då en gemensam skola förvaltas av förläggningsskommunen kan representanter för de övriga samarbetande kommunerna ingå i förläggningsskommunens skolnämnd.

8 §

Skoldirektör

I kommunen skall finnas en skoldirektör med uppgift att biträda skolnämnden. Skoldirektörens uppgifter kan även handhas av en annan tjänsteman i ledande ställning i kommunen.

Tjänsten som skoldirektör kan vara gemensam för flera kommuner eller för ett

kommunalförbund och en eller flera kommuner.

9 §

Skolstadga

Kommunfullmäktige skall anta en skolstadga för grundskolan. Skolstadgan skall innehålla de allmänna grunderna för grundskolans verksamhet.

10 §

Delegering

I skolstadgan kan bestämmas att en uppgift som, enligt denna lag eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den, ankommer på skolnämnden eller en viss tjänsteman skall handhas av en annan kommunal nämnd eller tjänsteman.

Vad som bestäms i 1 mom. gäller dock inte

- 1) godkännande av arbetsplan,
- 2) avstängning av en elev,
- 3) intagning eller överflyttning av en elev till specialundervisning utan vårdnadshavarens samtycke,
- 4) uppsägning av eller disciplinära åtgärder mot en tjänsteman eller timlärare eller
- 5) besättande av en ordinarie rektors- eller lärartjänst.

11 §

Rektor

Varje grundskola skall ledas av en rektor.

Vid en grundskola kan finnas en vice rektor.

Rektorn skall leda och utveckla undervisningen och den övriga verksamheten i grundskolan.

12 §

Lärarkollegium

En grundskolans lärarkollegium består av skolans rektor, lärare och timlärare.

Lärarkollegiet skall planera och främja skolarbetet och verka för en god arbetsmiljö.

13 §

Elevråd

På grundskolans högstadium skall finnas ett elevråd.

Elevrådet skall planera elevernas gemensamma aktiviteter och främja skolarbetet.

3 kap.

Arbets tid och undervisning

14 §

Läsår

Grundskolans läsår börjar den 1 augusti och slutar den 31 juli.

15 §

Elevernas skolarbete

Elevernas skolarbete skall omfatta minst 190 arbetsdagar per läsår. Av särskilda skäl kan landskapsstyrelsen besluta att antalet arbetsdagar skall vara färre än 190.

Om självständighetsdagen, trettondagen eller första maj infaller på annan vardag än lördag skall dessa dagar frånräknas arbetsdagarna.

16 §

Undervisningen i grundskolan

Undervisningen i grundskolan bedrivs i form av allmänundervisning, specialundervisning, stödundervisning, elevhandledning och verksamhet utanför skolan.

Undervisningen är offentlig.

I grundskolan kan finnas klubbar i vars verksamhet även andra än grundskolans elever kan delta.

17 §

Undervisningsspråk

Undervisningsspråket i grundskolan är svenska.

Vid språkundervisning kan respektive språk användas som undervisningsspråk.

Vid viss inriktning av undervisningen får med landskapsstyrelsens medgivande även något annat språk än elevens modersmål användas som undervisningsspråk, om detta är förenligt med målen för grundskolan.

Elever med annat modersmål än svenska skall om möjligt erhålla tillfällig stödundervisning på sitt modersmål.

18 §

Läroämnena

I grundskolan ges undervisning i läroämnena och ämnesshelheter som dels är gemensamma för alla elever dels valfria för den enskilda eleven. Läroämnena, ämnesshelheterna och undervisningen skall vara förenliga med målen för grundskolan.

De gemensamma läroämnena och ämnesshelheterna är svenska, engelska, matematik, naturkunskap, samhällskunskap samt konst- och färdighetsämnen.

De valfria läroämnena skall omfatta åtminstone ett av ämnena finska, tyska eller

franska.

Undervisning i livsåskådningskunskap skall ordnas då en elev med stöd av religionsfrihetslagen (FFS 267/22) befriats från undervisningen i religionskunskap och vårdnadshavaren inte ordnar annan undervisning för eleven.

Inom specialundervisningen kan skolnämnden medge undantag från bestämmelserna i 1-3 mom.

Eleven beslutar tillsammans med vårdnadshavaren om vilka valfria ämnen eleven skall delta i. Efter att ha hört vårdnadshavaren och eleven kan skolan göra de ändringar i valen som ett ändamålsenligt ordnande av undervisningen kräver, dock så att ändringar i valet av främmande språk inte kan göras.

19 §

Läroplan

Landskapsstyrelsen skall göra upp en läroplan för grundskolan.

I läroplanen skall mål och innehåll fastställas för undervisningen och den övriga verksamheten i grundskolan. Planen skall även innehålla anvisningar om hur verksamheten skall genomföras och utvecklas.

20 §

Arbetsplan

Varje skola skall varje läsår göra upp en arbetsplan som baserar sig på läroplanen.

Arbetsplanen skall godkännas av skolnämnden och tillställas landskapsstyrelsen för kännedom.

I arbetsplanen skall finnas närmare bestämmelser om skolans verksamhet under läsåret.

4 kap.

Läroplikt och rätt till skolgång

21 §

Läroplikt

Varje barn med hemort i landskapet är läropliktigt.

Läroplikten innebär en skyldighet för barnet att genomgå grundskolan eller inhämta motsvarande undervisning i en annan skola eller i sitt hem.

Läroplikten inträder det år barnet fyller sju år. Ett barn som på grund av handikapp inte kan få undervisning i den nioåriga grundskolan blir läropliktigt det år då det fyller sex år. Skolnämnden kan av särskilda skäl ge ett barn rätt att inleda sin skolgång ett år senare än det år då läroplikten inträder.

Läroplikten upphör då eleven uppfyllt sin skyldighet enligt 2 mom., men senast

efter tio år och för ett handikappat barn som avses i 2 mom. efter elva år.

22 §

Rätt till skolgång

Varje läropliktigt barn skall erbjudas möjlighet att uppfylla sin läroplikt i den kommunala grundskolan eller i en motsvarande skola för syn- och hörselskadade barn.

Rätten till skolgång inträder då barnet blir läropliktigt. Skolnämnden kan på ansökan av vårdnadshavaren bevilja ett barn rätt att inleda sin skolgång det år barnet fyller sex år.

Rätten till skolgång fortgår tills eleven har genomgått grundskolan, men längst till den 31 juli det år eleven fyller 18 år.

23 §

Prövning av och intyg över fullgjord läroplikt

Om en elev fullgör sin läroplikt hemma skall elevens framsteg provas av skolnämnden i slutet av varje termin.

Om rätt för folkhögskola och medborgarinstitut att utge betyg över genomgång av grundskolans lärokurser eller en del av dem bestäms i förordning.

24 §

Ort för skolgången

En elev har rätt att gå i den grundskola till vars distrikt eleven hör.

Utan hinder av 1 mom. kan skolnämnden

- 1) på ansökan av vårdnadshavaren bevilja en elev rätt att gå i skola i ett annat skoldistrikt i hemkommunen eller i en annan kommun,
- 2) av särskild orsak bestämma att en elev temporärt under ett eller flera läsår skall gå i någon annan av kommunens grundskolor än i den till vars distrikt eleven hör,
- 3) bestämma att en viss del av undervisningen i en skola ordnas i en skola i ett annat skoldistrikt i hemkommunen eller i en annan kommun samt
- 4) bestämma att en elev skall gå i en skola i en annan kommun.

25 §

Elevernas skyldigheter vid skolgången

Eleverna skall utföra sina uppgifter samvetsgrant, uppträda hänsynsfullt, följa skolans ordningsregler samt hantera skolans egendom med respekt.

Om en elev inte iakttar vad som bestäms i 1 mom. kan skolan vidta disciplinära åtgärder.

26 §

Ledighet från skolgången

Skolnämnden kan av särskild orsak bevilja en elev ledighet från skolgången.

27 §

Avstängning från skolgången

En elev som uppenbart stör undervisningen och som inte låter rätta sig av de disciplinära åtgärder som avses i 25 § 2 mom. kan av skolnämnden avstängas från skolgången under högst tre månader.

En elev som uppträder uppenbart hotfullt i skolan kan av skolnämnden avstängas från skolgången under högst två veckor.

För en elev som avstängts med stöd av 1 mom. skall kommunen vidta lämpliga åtgärder som är ägnade att anpassa eleven till skolan.

5 kap.

Studiesociala förmåner

28 §

Avgifter för skolgången

Verksamheten i grundskolan är avgiftsfri för eleverna. Eleverna skall utan kostnad ha tillgång till läromedel, skoltillbehör och arbetsmaterial som behövs för en tidsenlig undervisning.

Utan hinder av 1 mom. får det förekomma vissa frivilliga inslag i undervisningen som kan medföra obetydliga kostnader för eleverna.

29 §

Skolmåltider

Eleverna skall under varje arbetsdag erhålla en skolmåltid som är tillräcklig.

Skolmåltiden är avgiftsfri för eleverna.

30 §

Skolskjuts

Skolnämnden skall ordna skolskjuts eller ledsagning för

- 1) elever vars skolväg är mer än fem kilometer och
- 2) elever vars skolväg är alltför ansträngande eller farlig med beaktande av elevens ålder eller andra omständigheter.

Skolskjutsen eller ledsagningen är avgiftsfri för eleverna.

Då en elev tas in i en skola på sätt som avses i 24 § 2 mom. 1 p. är kommunen inte skyldig att ordna eller bekosta skolskjuts eller ledsagning för eleven.

Om skolskjuts inte kan ordnas på ett ändamålsenligt sätt skall skolnämnden, efter att ha hört vårdnadshavaren, ordna fri inkvartering för eleven.

31 §

Vård vid olyckfall

En elev som råkat ut för olycksfall i skolverksamheten eller under skolvägen har rätt till avgiftsfri vård.

Om skolhälsovård bestäms särskilt.

6 kap.

Tjänster och tjänstemän

32 §

Allmänt

På tjänsterna och tjänstemännen vid grundskolan tillämpas kommunallagen och vad som bestäms med stöd av den, om inte annat framgår av denna lag eller den förordning som givits med stöd av den.

33 §

Tjänster

I grundskolan kan finnas tjänster som rektor, lärare, skolkurator, skolpsykolog och elevassistent. Lärartjänsterna är tjänster som lektor, klasslärare, specialklasslärare och speciallärare.

Lärartjänsterna skall inrättas i den mån skolans elevantal och timantalen i läroämnena förutsätter detta. Tjänsterna tillsätts av skolnämnden.

Två eller flera grundskolor kan ha gemensamma tjänster.

Vid en grundskola kan i enlighet med vad kommunerna och landskapet överenskommer inrättas lärartjänster vars innehavare är skyldiga att fullgöra en del av sin undervisningsskyldighet i en eller flera av landskapets skolor.

34 §

Timlärare

Timlärare kan anställas för de timmar det inte är ändamålsenligt att inrätta lärartjänster för. Timlärare är tillfälliga tjänstemän.

Timlärare anställs av skolnämnden.

35 §

Språkkunskaper

Ordinarie tjänstemän vid grundskolan skall behärska svenska fullständigt.

Tillfälliga tjänstemän skall ha förmåga att använda svenska i tal och skrift.

Utan hinder av 1 och 2 mom. skall tjänstemän som handhar undervisning som avses i 17 § 3 mom. ha förmåga att förstå svenska.

36 §

Behörighetsvillkor

Om behörighetsvillkoren för tjänstemännen vid grundskolan bestäms i förordning.

Landskapsstyrelsen kan av särskilda skäl bevilja dispens från behörighetsvillkoren.

Till en tjänst skall den utnämnas som är skickligast och lämpligast av dem som uppfyller behörighetsvillkoren.

37 §

Anställningsvillkor

En rektor skall utses på viss tid.

En lärare kan anställas på provotid under högst ett år.

En timlärare skall anställas på viss tid eller tillsvidare.

38 §

Tjänstemännens allmänna skyldigheter

Tjänstemännen skall fullgöra de uppgifter som ålagts dem i eller med stöd av denna lag och delta i utvecklandet av skolans verksamhet. Tjänstemännen skall i all verksamhet sträva efter att i samarbete med eleverna, deras vårdnadshavare och skolans personal nå de mål som uppställts för grundskolan.

39 §

Tystnadsplikt

Den som är anställd hos kommunen eller medlem av ett kommunalt organ får inte för utomstående tala om vad han vid skötseln av uppgifter som rör skolväsendet har fått veta om personliga eller ekonomiska omständigheter som rör en elev eller någon som är anställd hos kommunen eller medlemmar av en sådan persons familj, utan samtycke av den berörda personen eller hans vårdnadshavare.

Personalen inom skolhälsovården eller annan elevvård samt tjänstemän vid kommunens grundskolor får utan hinder av 1 mom. och vad som i övrigt bestäms om tystnadsplikt lämna uppgifter, som är nödvändiga för att en elevs skolgång skall kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt, till varandra samt till organ inom kommunens eller landskapets förvaltning.

40 §

Pensioner

Den som innehar en rektors- eller lärartjänst eller är timlärare vid grundskolan har rätt till ålders-, invalid-, arbetslöshets- och deltidspension av landskapet medel i tillämpliga delar enligt de bestämmelser som gäller personer i tjänsteförhållande eller arbetsavtalsförhållande till landskapet. Den pensiongrundande lönen bestäms utgående från det kommunala tjänstekollektivavtalet.

Då en tjänsteman som avses i 1 mom. avlidit, betalas efter honom familjepension av landskapets medel i tillämpliga delar enligt de bestämmelser som gäller personer som stått i tjänsteförhållande eller arbetsavtalsförhållande till landskapet.

7 kap.

Ersättande skolor

41 §

Allmänt

Landskapsstyrelsen kan bevilja enskilda personer samt registrerade sammanslutningar och stiftelser tillstånd att inrätta skolor som ersätter grundskolan, ersättande skolor, om undervisningen i skolan grundar sig på ett internationellt känt pedagogiskt system eller har en särskild inriktning.

42 §

Läroplan

Landskapsstyrelsen kan ge huvudmannen för en ersättande skola rätt att följa en läroplan som avviker från grundskolans läroplan. Läroplanen skall göras upp av skolans direktion och godkännas av landskapsstyrelsen.

En genomgång av lärokurserna i en ersättande skola som följer en egen läroplan motsvarar en genomgång av motsvarande lärokurser i grundskolan.

43 §

Tillämpning av bestämmelserna om grundskolan

Vad som bestäms i 1-2 §§, 14-15 §, 16 § 2 mom, 17 §, 19 § 2 mom, 20-21 §§, 28-31 §§, 33 § 2 mom, 38-39 §§ och 47-54 §§ i denna lag gäller i tillämpliga delar ersättande skolor.

Utan hinder av bestämmelserna i 1 mom. får en ersättande skola vars verksamhet finansieras av huvudmannen för skolan, uppbära skäligen avgifter av eleverna.

44 §

Förvaltning

Övervakningen och förvaltningen av verksamheten i en ersättande skola skall handhas av en direktion som tillsätts av huvudmannen för skolan.

45 §

Reglemente

Direktionen skall anta ett reglemente för skolan. Reglementet skall innehålla bestämmelser om de allmänna grunderna för skolans verksamhet.

46 §

Intagning av elever

Skolnämnden i en ersättande skolas förläggningsskommun fastställer, på förslag av den ersättande skolans direktion, grunderna för intagning av elever till skolan.

Beslut om intagning fattas av den ersättande skolans direktion.

8 kap.

Finansiering

47 §

Landskapsandel

Kommunerna får landskapsandel för driftskostnader och anläggningskostnader för grundskolan och ersättande skolor enligt bestämmelserna i landskapslagen om planering av och landskapsandel för undervisnings- och kulturverksamheten (72/93).

48 §

Hemkommunernas betalningsandelar

Om en elev går i en gemensam grundskola, i en grundskola i en annan kommun än hemkommunen eller i en ersättande skola vars verksamhet finansieras av kommunen, skall elevens hemkommun delta i skolans driftskostnader enligt bestämmelserna i landskapslagen om planering av och landskapsandel för undervisnings- och kulturverksamheten, om kommunerna inte kommit överens om någon annan grund för fördelningen av kostnaderna.

Anläggningen av en gemensam skola finansieras så att bruttokostnaderna fördelas i förhållande till antalet läropliktiga från respektive deltagande kommun under det år kostnaderna avser, om kommunerna inte kommit överens om någon annan grund för fördelningen av kostnaderna.

Om en elev går i en ersättande skola vars verksamhet finansieras av huvudmannen för skolan skall elevens hemkommun erlägga den, enligt landskapslagen om planering

av och landskapsandel för undervisnings- och kulturverksamhet, per elev uträknade landskapsandelen till huvudmannen för den ersättande skolan.

49 §

Kostnader för ersättande skolor

De ersättande skolornas verksamhet skall enligt avtal mellan huvudmannen för den ersättande skolan och förläggningsskommunen finansieras av förläggningsskommunen eller av huvudmannen för den ersättande skolan.

9 kap.

Ändringssökande

50 §

Beslut av kommunala myndigheter

Beslut som en kommunal myndighet fattat enligt denna lag eller den förordning som givits med stöd av den skall överklagas enligt bestämmelserna i kommunallagen.

Med avvikelse från 1 mom. skall ett beslut som gäller en elev och som anges i förordning överklagas hos landskapsstyrelsen enligt bestämmelserna i självstyrelselagen. Beslutet skall överklagas inom 14 dagar.

Ett beslut om avstängning av en elev skall överklagas hos landskapsstyrelsen.

Ett beslut om godkännande av en arbetsplan får inte överklagas.

51 §

Beslut av huvudmannen för en ersättande skola

Beslut som huvudmannen för en ersättande skola fattat enligt denna lag eller den förordning som givits med stöd av den skall överklagas hos landskapsstyrelsen enligt bestämmelserna i självstyrelselagen. Ett beslut som gäller en elev skall överklagas inom 14 dagar.

Ett beslut om godkännande av en arbetsplan får inte överklagas.

52 §

Beslut av landskapsstyrelsen

Beslut som landskapsstyrelsen fattat enligt denna lag eller den förordning som givits med stöd av den skall överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen enligt bestämmelserna i självstyrelselagen.

Genom förordning kan bestämmas att vissa beslut som fattats av landskapsstyrelsen inte får överklagas.

10 kap.**Särskilda bestämmelser****53 §****Placering av en grundskola**

En grundskola skall verka i lämpliga utrymmen och ha en ändamålsenlig omgivning för skolans verksamhet och elevernas aktiviteter utomhus.

54 §**Förordning**

Närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av denna lag utfärdas genom landskapsförordning.

55 §**Ikraftträdande**

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1994.

Genom denna lag upphävs grundskollagen för landskapet Åland (18/88).

56 §**Övergångsbestämmelser**

Då denna lag träder i kraft blir samtliga inrättade tjänster som ämneslärare och studiehandledare tjänster som lektor.

Samtidigt blir den av landskapet inrättade tjänsten som skolpsykolog en kommunala tjänst i enlighet med vad landskapet och kommunerna närmare överenskommer.

Mariehamn den 30 november 1993

V i c e l a n t r å d

Harriet Lindeman

Lagberedningssekreterare

Lotta Wickström-Johansson